

Høgskulen
på Vestlandet

Smerte hos eldre og personer med demens

Kartlegging

(Foto: Reimers, G)

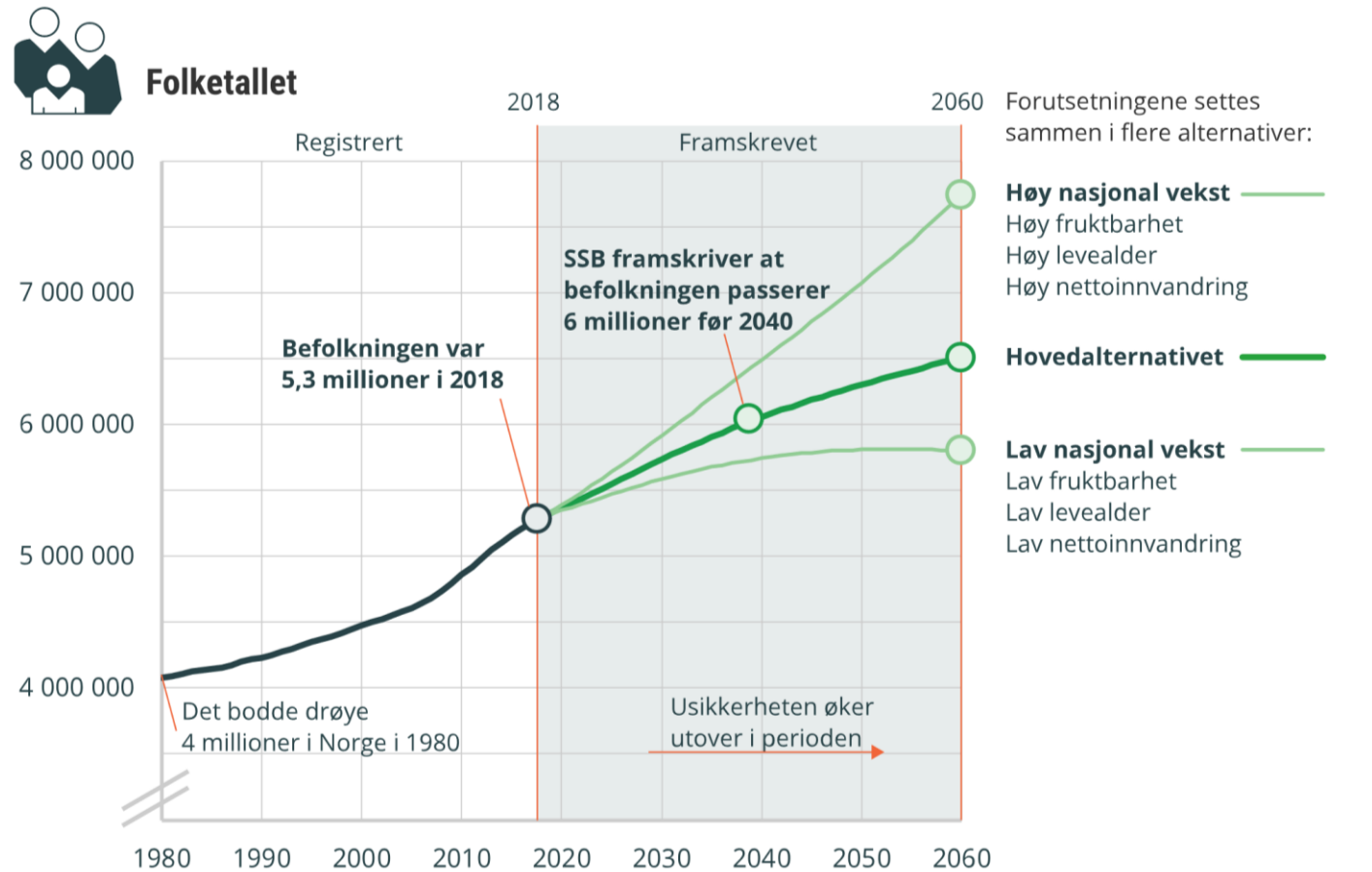
Reidun K.N.M Sandvik
Høgskulen på Vestlandet
29.12.2019

Agenda

- › Smerte og eldre, en oppdatering av tall og fakta
- › Smertevurdering, eldre
- › Smertevurdering for personer med demens

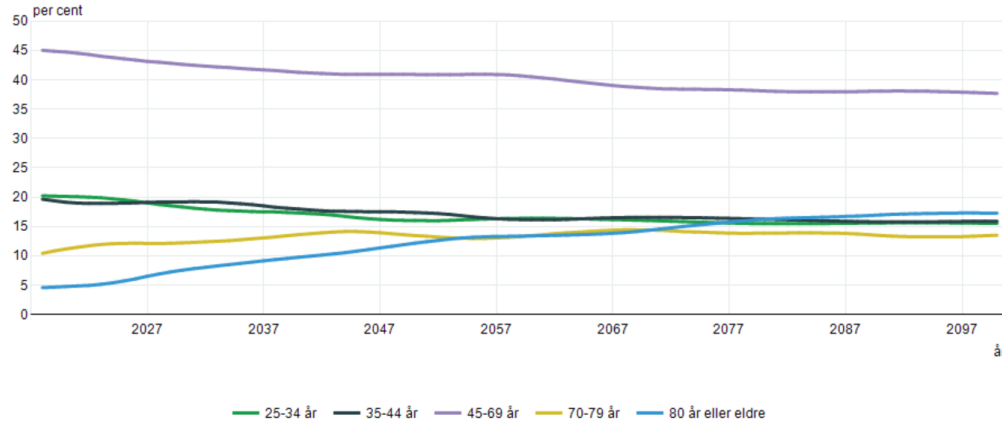
Befolkningsøkningen flater ut fremover

www.ssb.no/folkfram

Økt andel som er 70 år og over

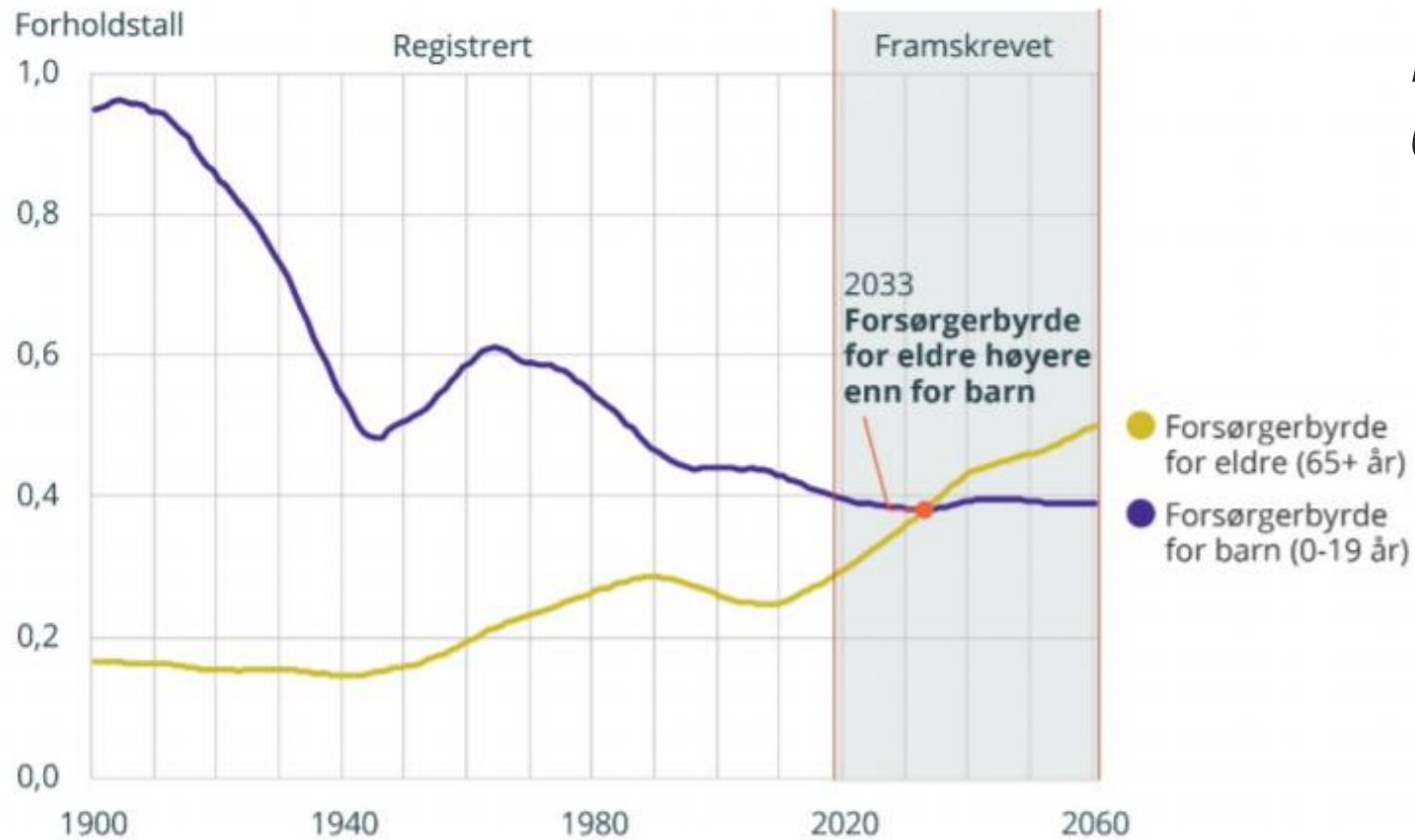
11667: Framskrevet folkemengde 1. januar, etter alder og år. Menn, Hele befolkningen, Hovedalternativet (MMMM), Folkemengde.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

- › Fordobling av andel som er 70 år eller eldre fra 625 000 i år 2018 til over 1,3 millioner i 2060
- › Økt andel eldre i distriktene
- › Flere eldre med innvandringsbakgrunn
- › Sosiale ulikheter i forventet levealder og opplevd helse
- › 50% av dem 80+ bor alene
  - › flest kvinner (3 av fire lever alene)

Høyest forsørgerbyrde for eldre

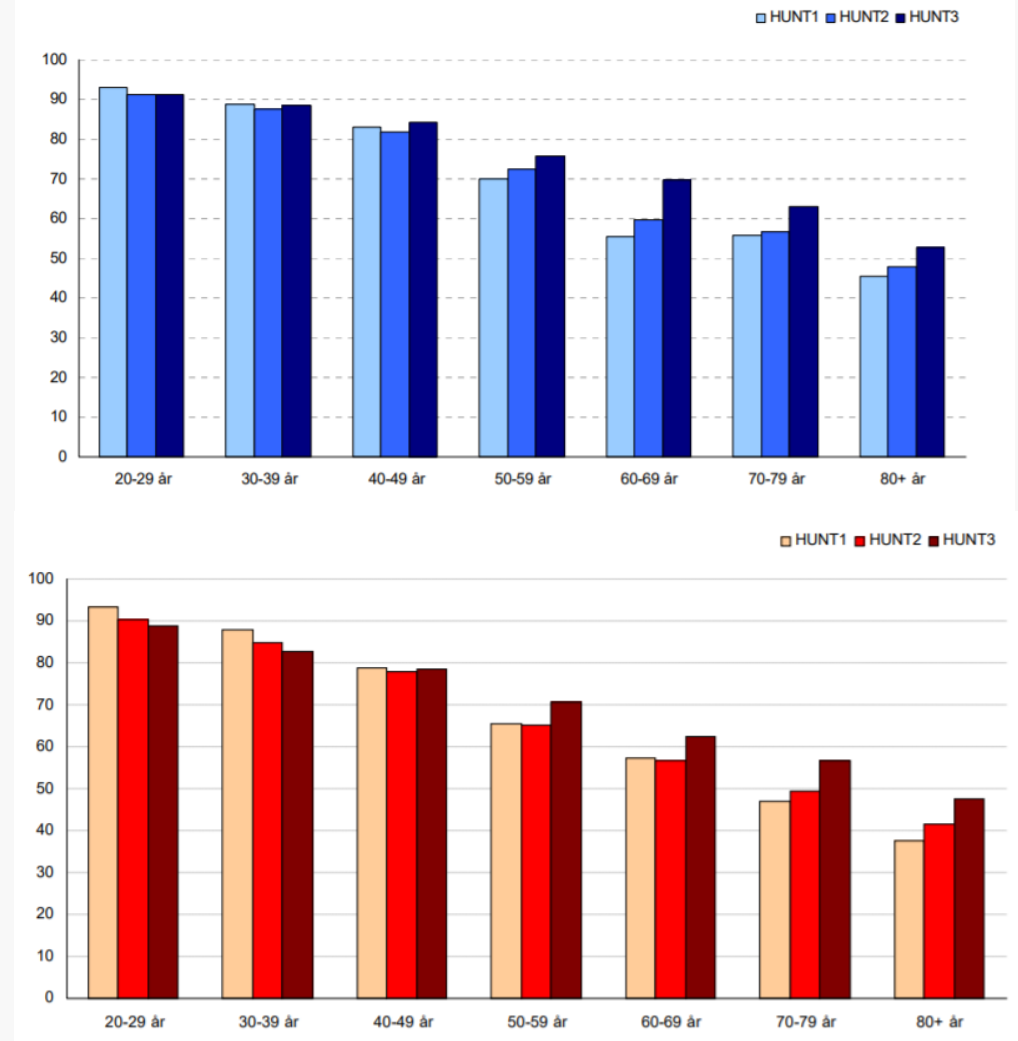
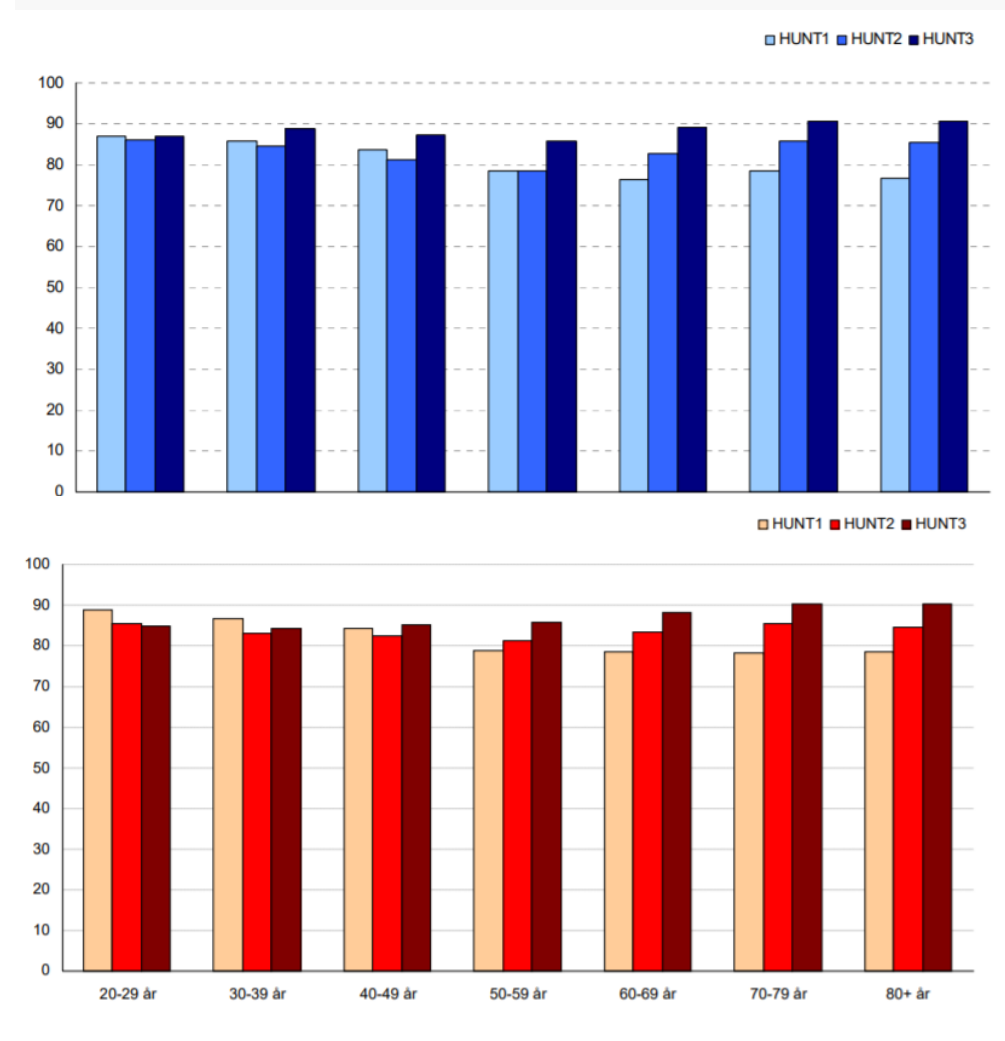

I 2060 vil arbeidsføre forsørge 0.4 barn og 0.5 eldre

¹ Definert som antall barn og unge (0-19 år) delt på antall personer i alderen 20-64 år, og tilsvarende for eldre (65 år eller mer).

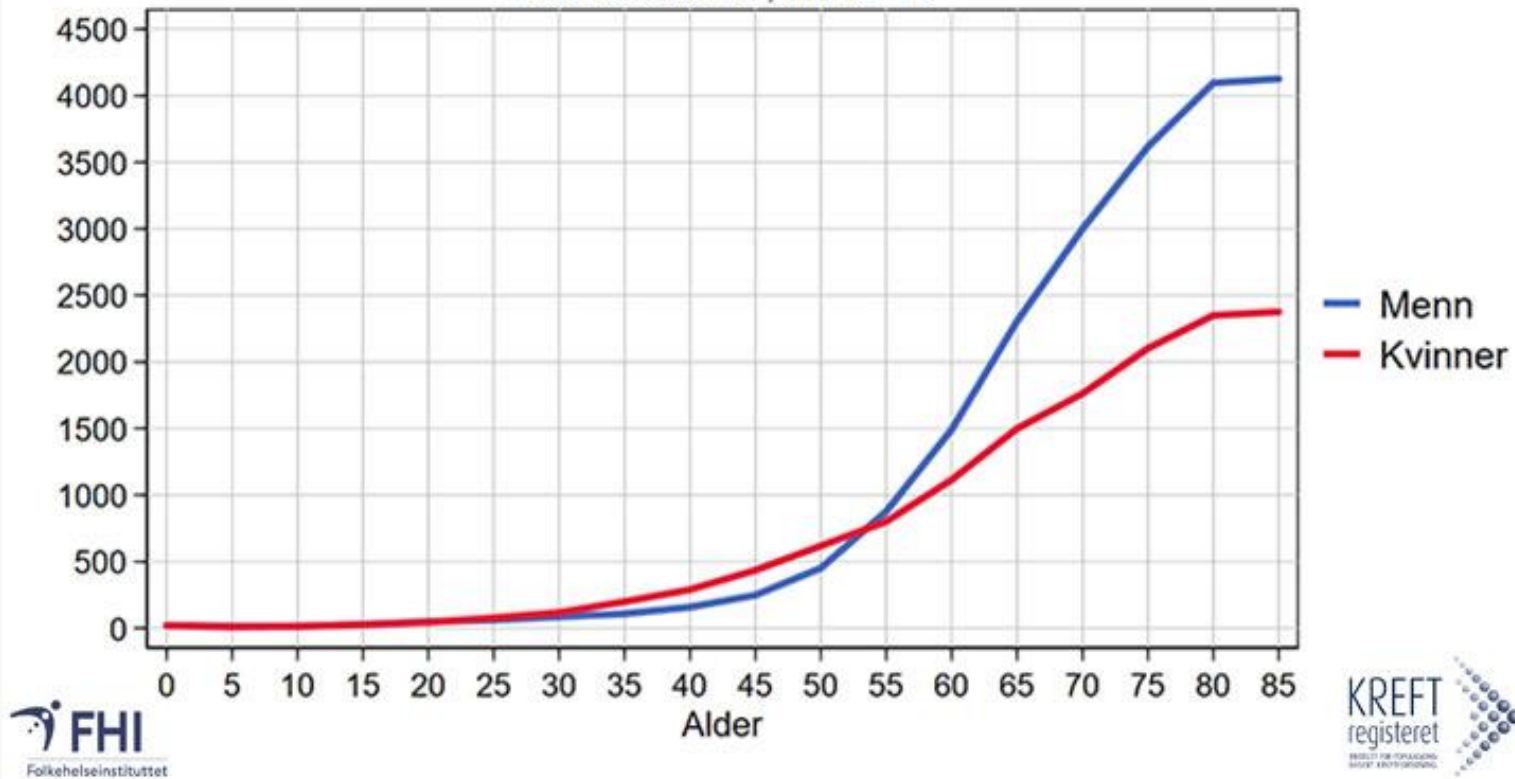
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Har det bra, men ikke helt fornøyd med helsen

Økende forekomst og overlevelse

Aldersspesifikk insidens per 100 000 (Norsk standard)
Alle kreftformer, 2012–16

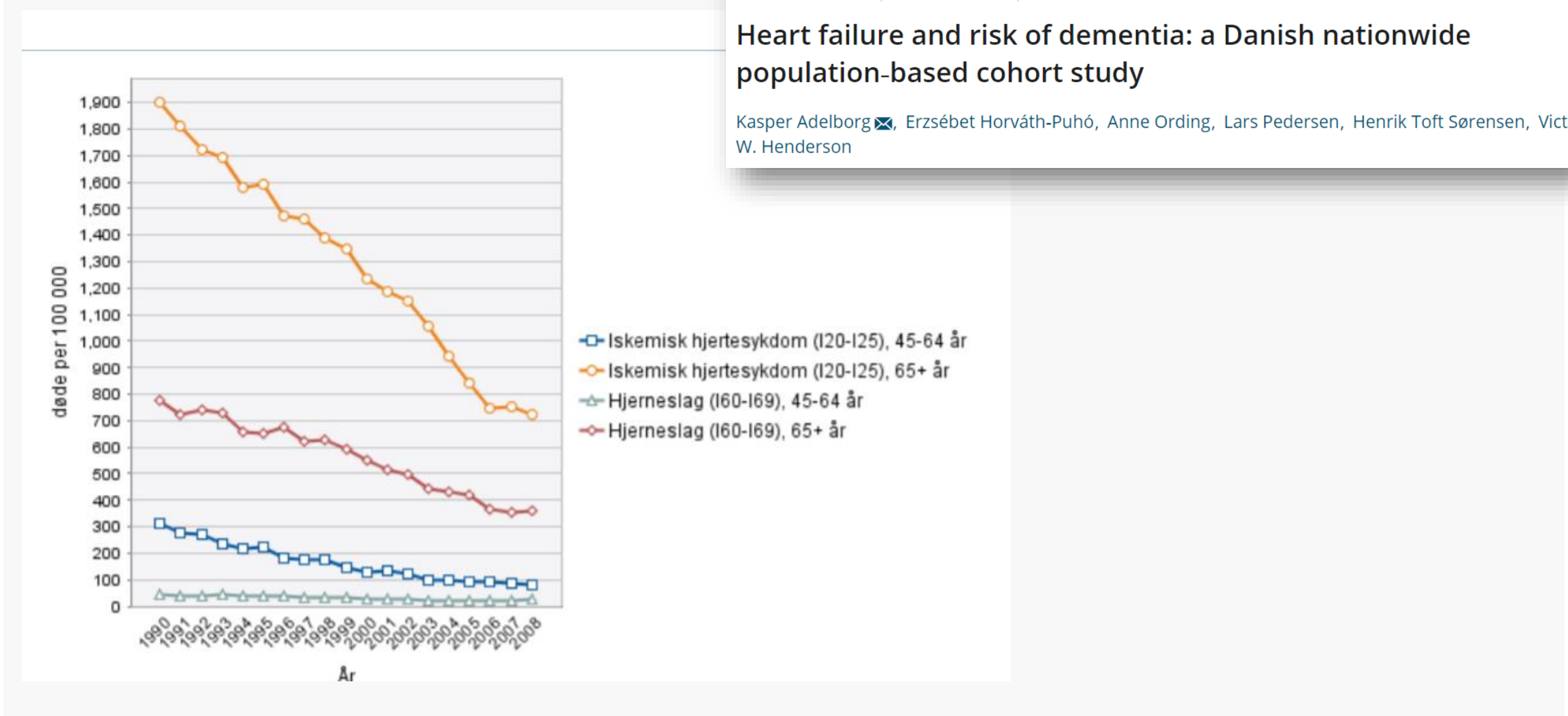
Det som er bra for hjertet...

European Journal of **Heart Failure**

Research article | [Free Access](#)

Heart failure and risk of dementia: a Danish nationwide population-based cohort study

Kasper Adelborg ✉, Erzsébet Horváth-Puhó, Anne Ording, Lars Pedersen, Henrik Toft Sørensen, Victor W. Henderson

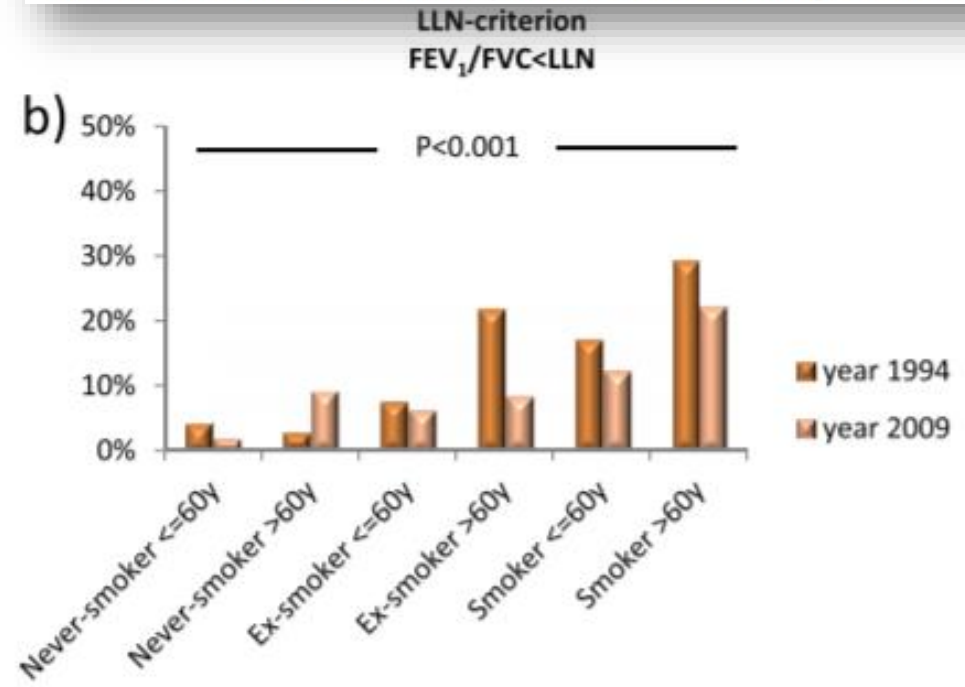
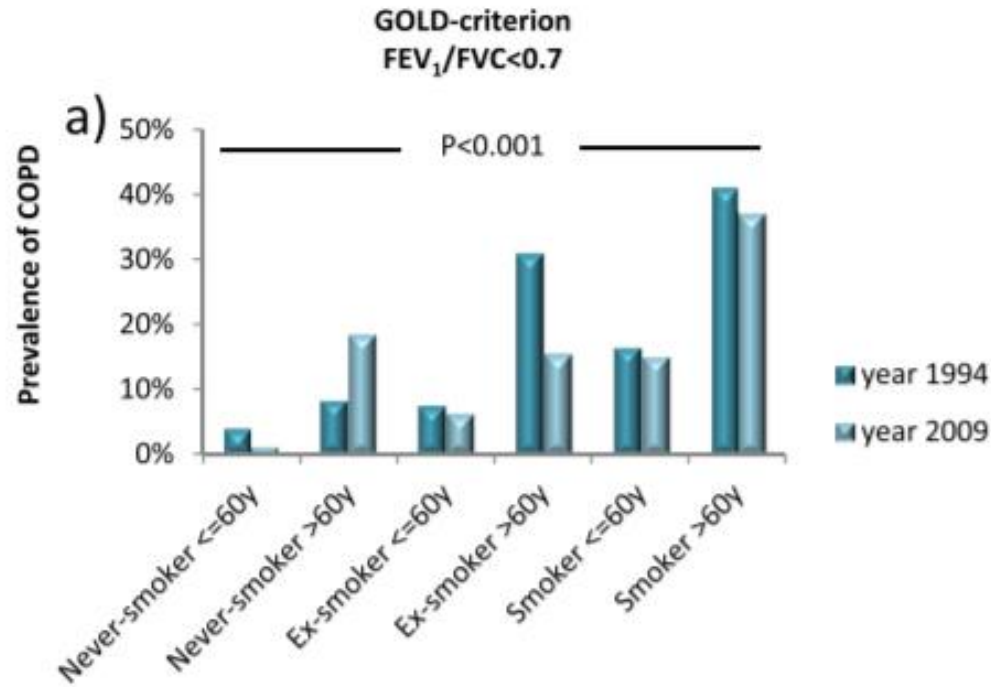

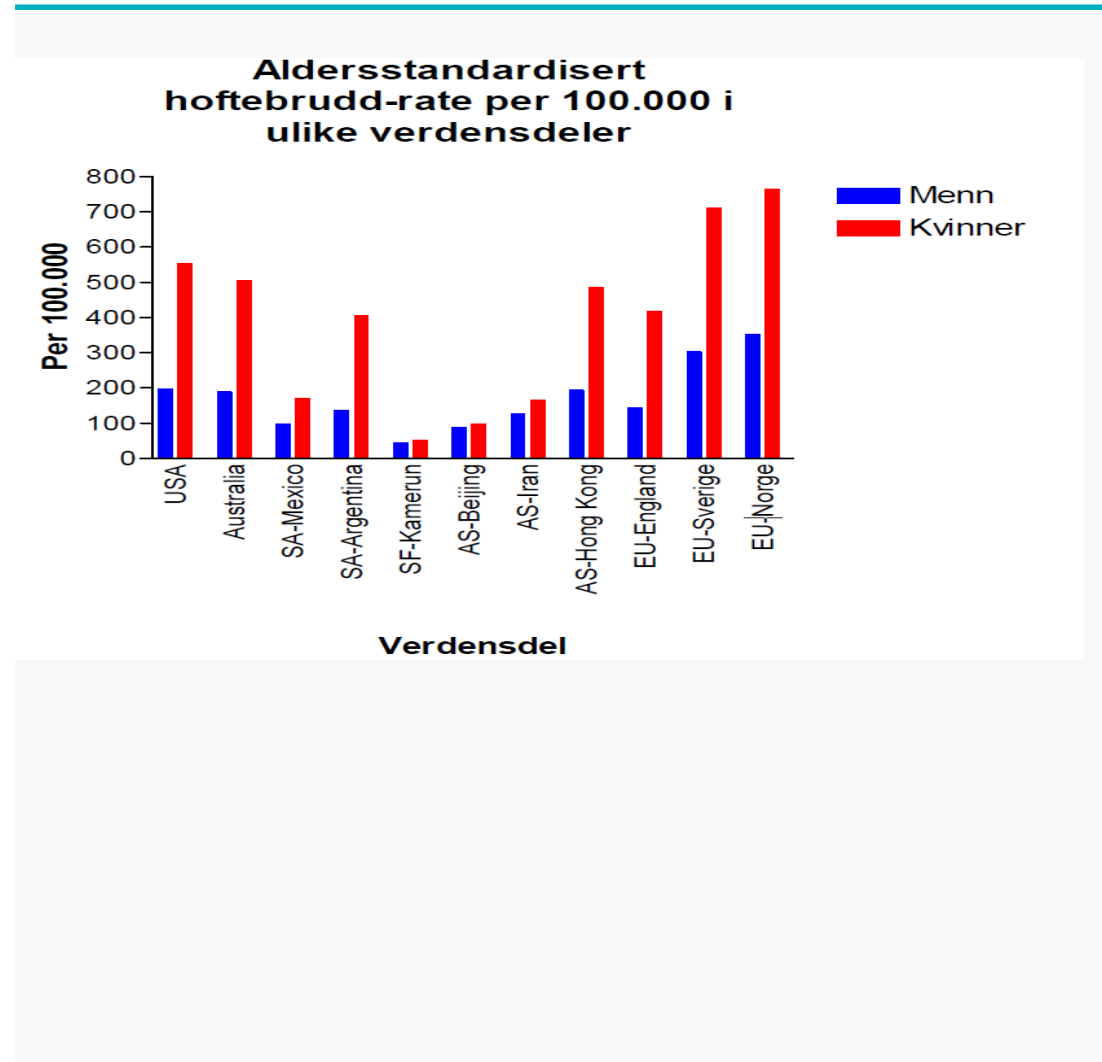
Decreased prevalence of moderate to severe COPD over 15 years in northern Sweden

Helena Backman ^{a,*}, Berne Eriksson ^b, Eva Rönmark ^a, Linnea Hedman ^a,
 Caroline Stridsman ^c, Sven-Arne Jansson ^a, Anne Lindberg ^d, Bo Lundbäck ^{a,e}

H. Backman et al. / Respiratory Medicine

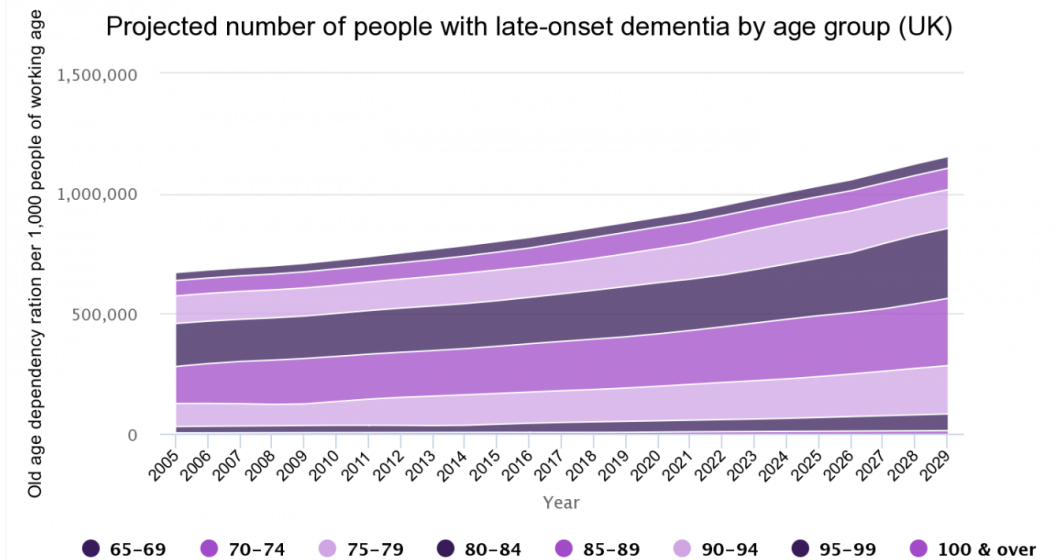
Hoftebrudd

- › Genetikk
- › Kjønn
- › Bruk av psykofarmaka (Bakken, 2015)
- › Solforhold
- › Høyde
- › Livsstil

Forekomsten av demens er økende

- › Antallet over 70 er økende
- › Nye tilfeller er synkede
- › Lavere forekomst vaskulær demens
- › Flere lever lenger hjemme
  - › Med demens
  - › Høy fysisk funksjon
  - › Tap av andre sanser
  - › Med flere sykdommer (kreft)
  - › Språklige utfordringer
  - › Lite nettverk
  - › Dia 2 høyest hos de eldste, kan ha flatet ut

Definisjon på smerte

Smerte er en ubehagelig sensorisk og emosjonell opplevelse som assosieres med faktisk eller potensiell vevsødeleggelse eller som beskrives som dette

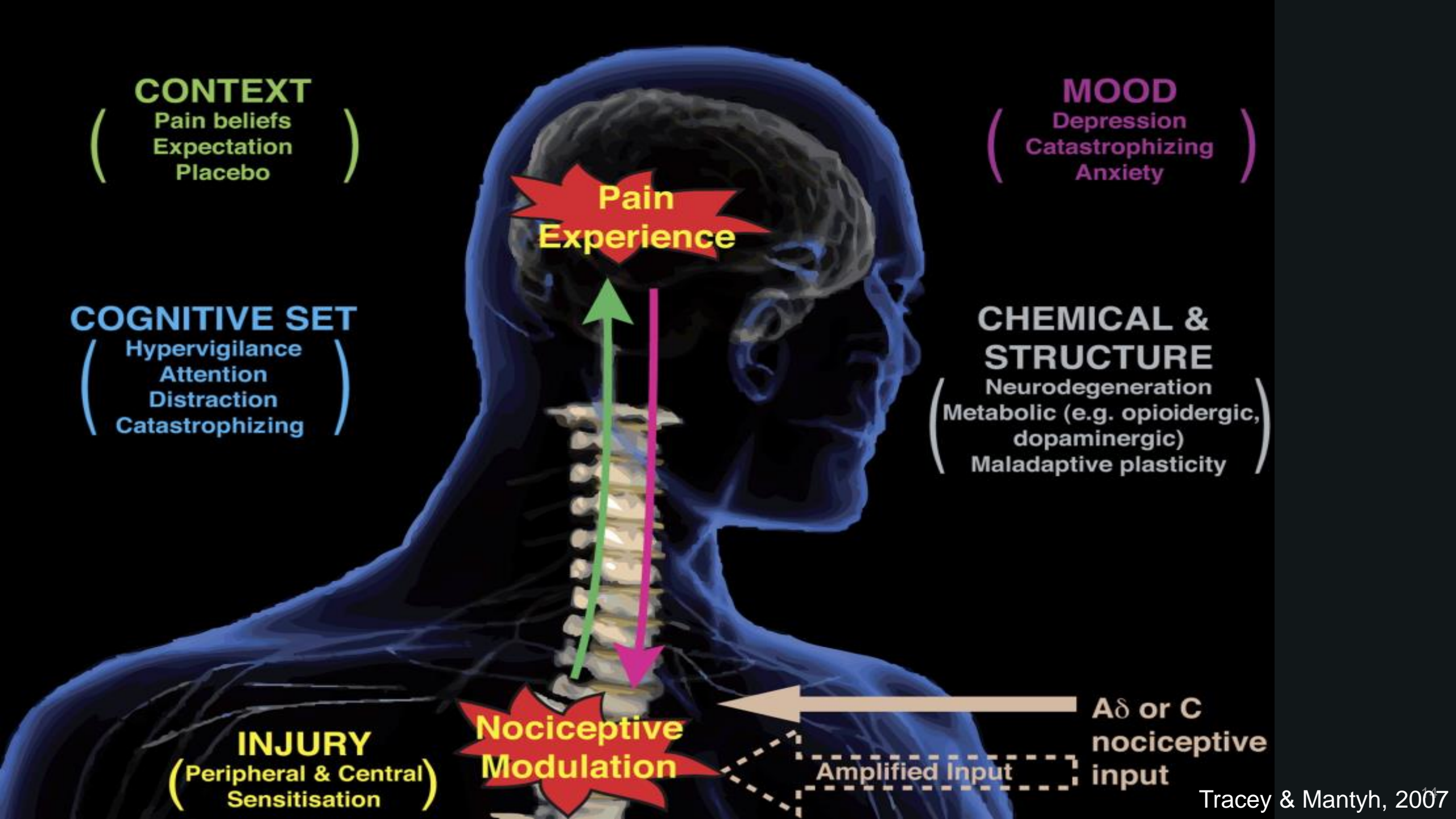
- › Manglende evne til å kommunisere egen smerte verbalt betyr ikke at individet ikke opplever smerte og er uten behov for smertebehandling
- › Smerte er alltid subjektiv

International Association for the Study of Pain

IASP forslag til ny definisjon

An aversive sensory and emotional experience typically caused by, or resembling that caused by, actual or potential tissue injury

- › Pain is always a subjective experience that is influenced to varying degrees by biological, psychological, and social factors.
- › Pain and nociception are different phenomena: the experience of pain cannot be reduced to activity in sensory pathways.
- › Through their life experiences, individuals learn the concept of pain and its applications.
- › A person's report of an experience as pain should be accepted as such and respected.
- › Although pain usually serves an adaptive role, it may have adverse effects on function and social and psychological well-being.
- › Verbal description is only one of several behaviors to express pain; inability to communicate does not negate the possibility that a human or a non-human animal experiences pain.

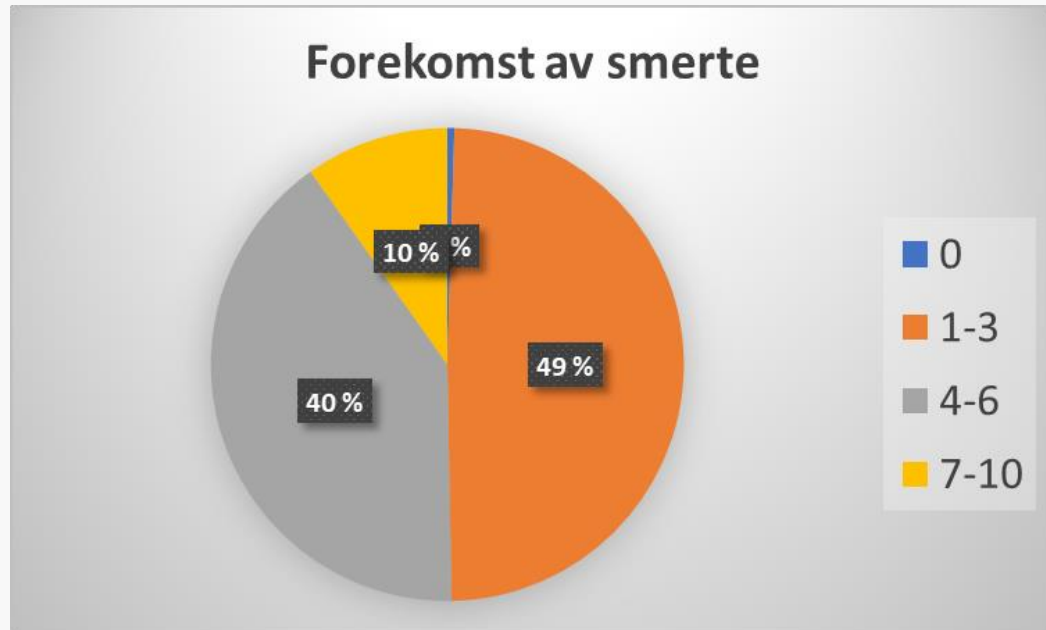
Forekomst av smerte

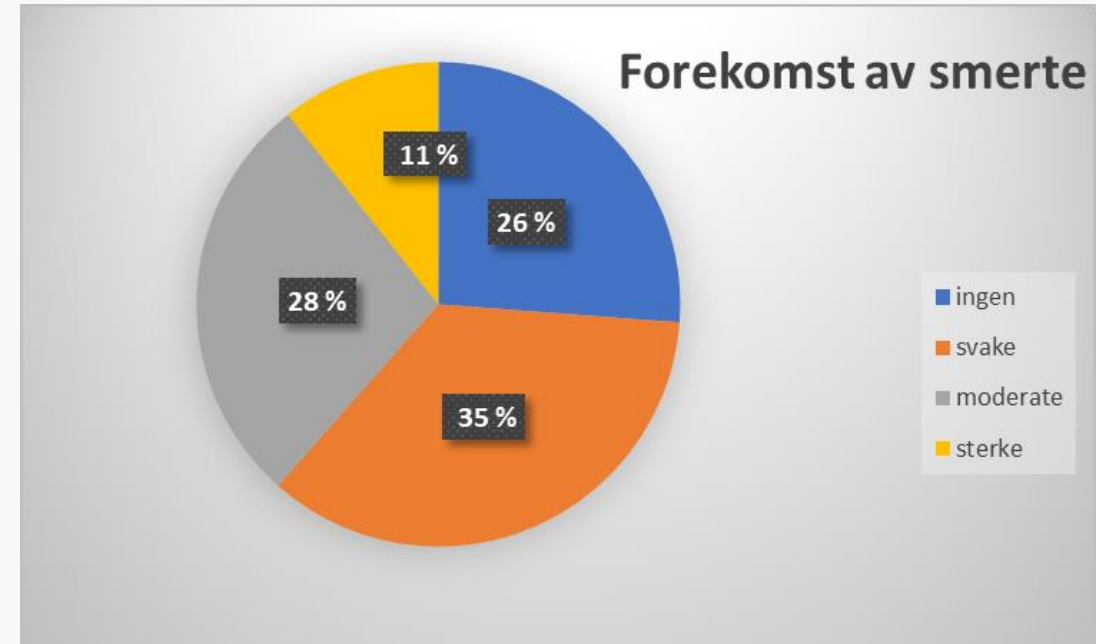
- › 24 % i alder 18-81 har kronisk smerte i Norge
  - › Kvinne, lav utdanning og kronisk sykdom (Rustøen et al. 2004)
- › 19 % har moderat til alvorlig grad av smerte i Europa
  - › Påvirker søvn (65 %), sosiale aktiviteter (48 %) og depresjon (21 %) (Breivik et al. 2006)
- › 38.8% smerter som hadde vart i 6 måneder i 2007/2008 (HUNT 3)
  - › 48% har smerter nå de første 3 år, etter 4 år; 49%
  - › Kronisk smerte er knyttet til insomnia! Ikke diabetes eller mortalitet (Uhling, 2018)
  - › Kronisk hodepine prediktor for demens? (Straete, 2015)
- › 32% har kroniske smerter (Samuelsen, 2016)

Forekomst av smerte, HUNT 3 og 4

Siste 6 måneder

Siste 4 uker

Forekomst av smerte hos eldre

- › 53 % $\geq$ 65 år bosatt i USA hadde smerter siste måned
  - › Kvinne, overvekt, multi-morbiditet, depresjon og demens
  - › Forekomst ved artrose (69 %), osteoporose (67 %), hoftebrudd (67 %) og slag (61 %)

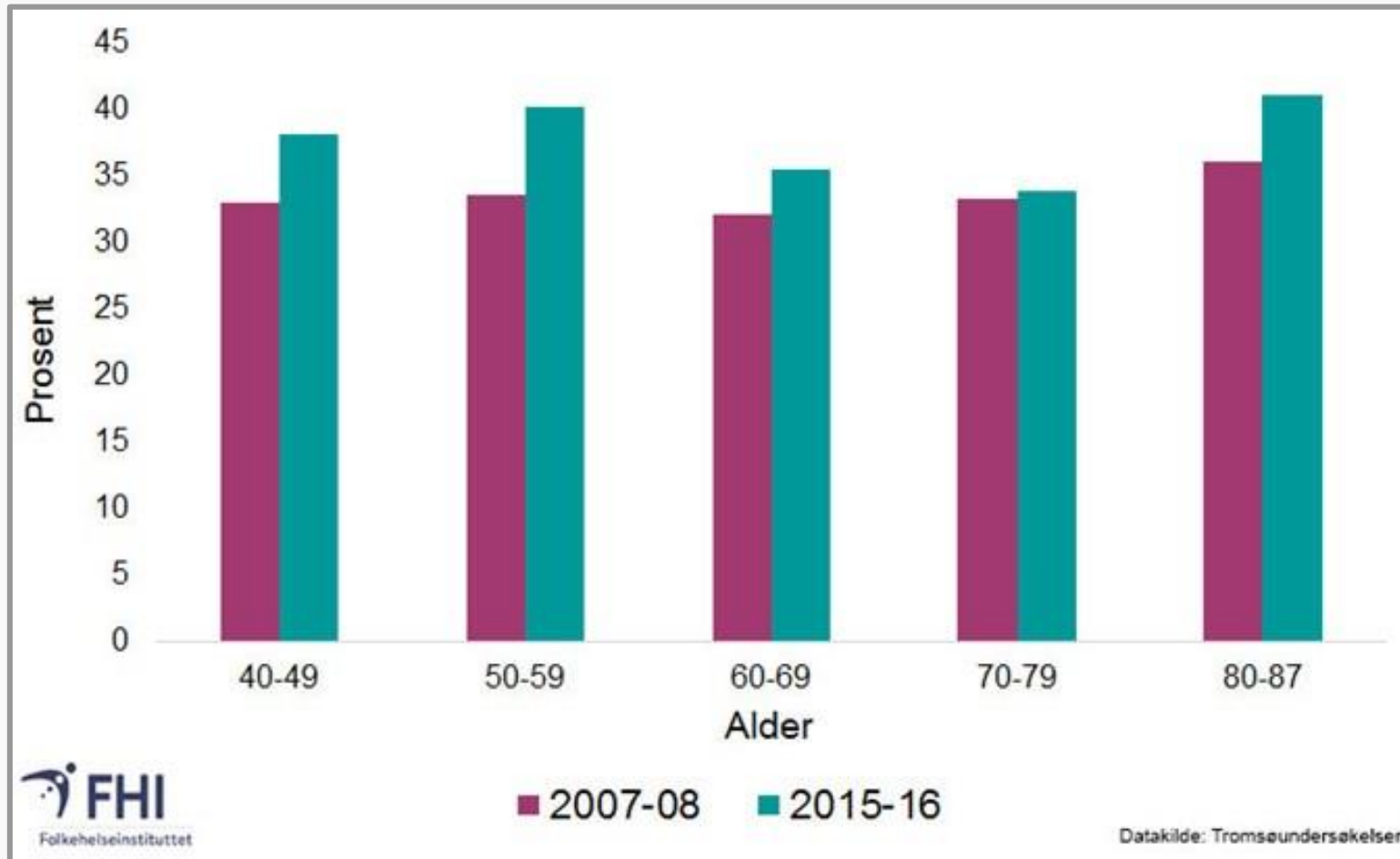
(Patel et al. 2013)

- › Smerte er knyttet i hovedsak mot muskel og skjelettsmerter, 30% oppgir smerte (Landmark, 2012)

- › 36% av dem over 50 år har hatt smerter minst 6 mnd
  - › Gjennomsnittlig 66 år
  - › Stor variasjon fra 19% i Sveits til 46% i Frankrike
  - › Oftere hos kvinner
  - › Oftere hos dem 50-60 år enn dem over 70 år

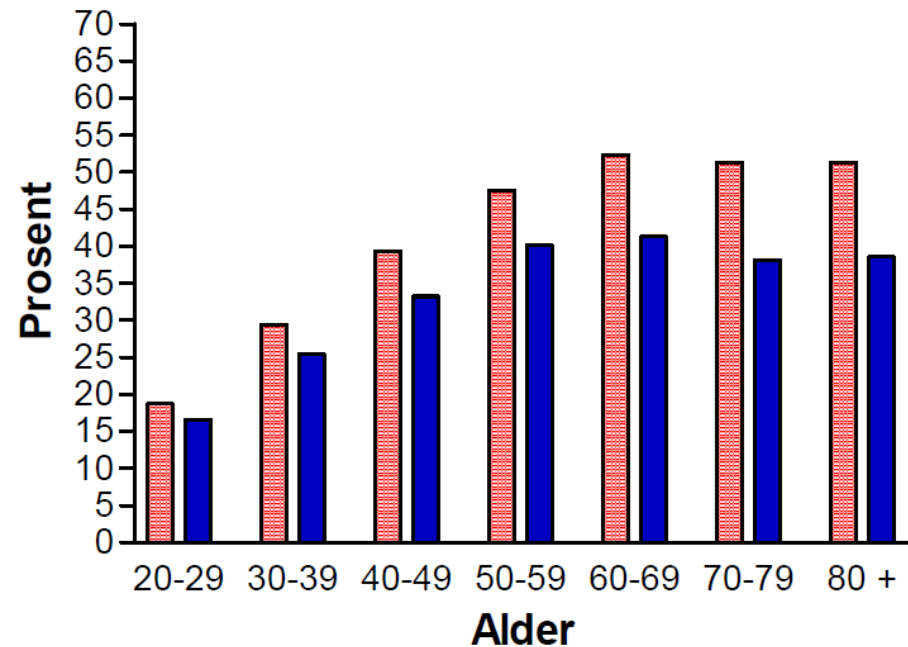
(Cimas, 2018)

Smerteforekomst etter alder

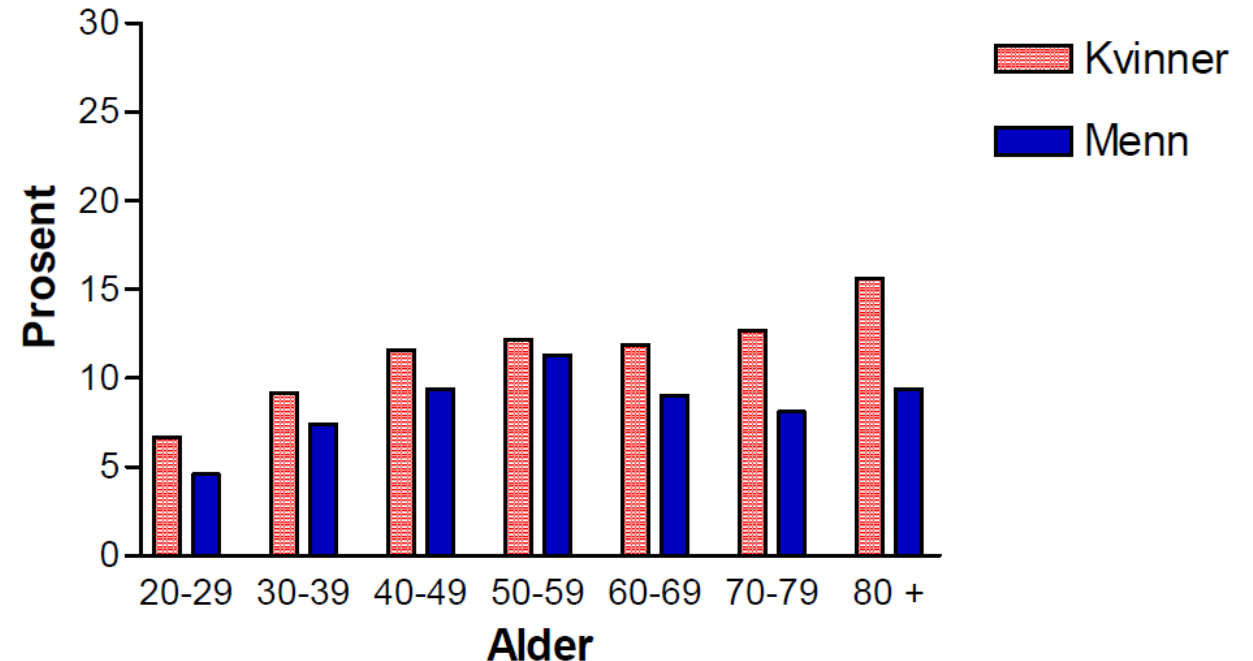

Forekomst av smerte i HUNT-3

Kroppslige smerter som har vart i mer enn 6 måneder (HUNT 3)

Sterke eller meget sterke smerter i løpet av siste 4 uker (HUNT 3)

Type smerte etter alder

HHS Public Access

Author manuscript

Pain. Author manuscript; available in PMC 2018 April 01.

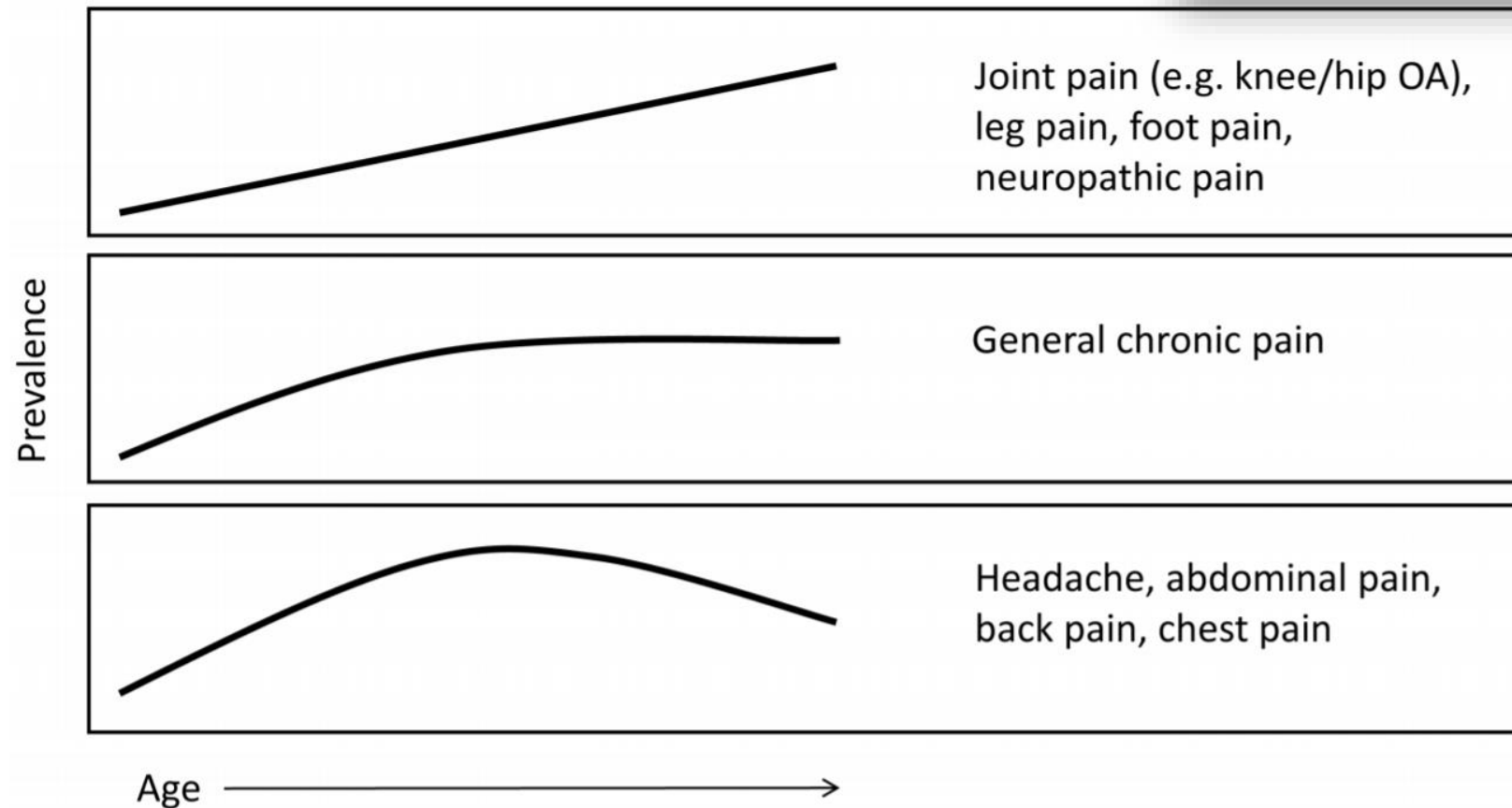
Published in final edited form as:

Pain. 2017 April ; 158(Suppl 1): S11–S18. doi:10.1097/j.pain.0000000000000775.

Individual Differences in Pain: Understanding the Mosaic that Makes Pain Personal

Roger B. Fillingim, PhD

University of Florida College of Dentistry and Pain Research & Intervention Center of Excellence

Reid, 2015: sykdommer hos eldre

- › *Dermatologi*—trykk og iskemiske sår, brannskade
- › *Gastrointestinal*—obstipasjon, infeksjon, irritabel tarm
- › *Kardiovaskulær*—langkommet hjertesykdom (svikt, infarkt), perifær hjertesykdom
- › *Lunge*—KOLS, hjertesvikt, kreft
- › *Reumatologi*—arthrose, artritt, gikt, spinal stenose, frakturer
- › *Endokrin*—Diabetes polynevropati, Paget syndrom
- › *Nefro*—kronisk cystitt, nyresvikt
- › *Immun*—herpes zoster, post-herpetic neuralgi, HIV/AIDs nevropati
- › *Neurology*—hodepine, perifære nevropatier, Parkinsons, post-slag, MS,
- › *Kreft*

Smerteforekomst etter diagnose

Referanse	Diagnose	Alder	Smerteforekomst
van den Beuken, 2016	Palliativ	51-75	24-99%
van den Beuken, 2016	Kreft, kurativ	46-77	11-95%
Voermans 2010	Muskel-skjelett	41	90%
Berglund 2001	Ehler-Danlos syndrom	39	71%
Masajtis-zagajewska 2011	Dialyse	60.8	57%
Kuo 2011	Sarkom	62	53%
Masajtis-zagajewska 2011	Nyretransplantasjon	46.6	51%
Ciaramitaro 2010	Traumatisk perifær skade	37	50%
Li 2018	Overvekt (>28)	71	50%
Hickey 2011	Mastectomi	45.5	43%
Klit 2011	Slag	73	39%
So Yeon Oh 2017	Nevropatisk smerte	61	36%
Abbot 2011	Diabetes	63.6	35%
Walsh 2011	Utviklingshemming	42	31%
Manas 2011	Kreft	61	31%
Breivik 2009	Kreft	?	24%
Gartner 2009	Kreft	18-70	25%
Neva 2011	Artritt	65	19%
Williams 2010	Kreft	71% over 65	19%
Gialloreti 2009	Herpes zoster	15-85	6%

Smerteforekomst

Vital Signs: Prevalence of Doctor-Diagnosed Arthritis and Arthritis-Attributable Activity Limitation — United States, 2013–2015

[Kamil E. Barbour, PhD](#),¹ [Charles G. Helmick, MD](#),¹ [Michael Boring, MS](#),¹ and [Teresa J. Brady, PhD](#)¹

▸ [Author information](#) ▸ [Copyright and License information](#) [Disclaimer](#)

Alder	
18-44	7
45-64	29
>65	50
Kjønn	
Mann	18
Kvinne	24
Helsetilstand	
Svært god	15
God	24
Dårlig	41

KMI	
Normal	16
Overvekt	20
Fedme	28
Hjertesykdom	
Nei	19
Ja	36
Diabetes	
Nei	20
Ja	34

Smerte og alder

Mild smerte er ikke nødvendigvis økende med økende alder.
Pain inference/ smerte som påvirker daglig funksjon øker særlig hos de eldste eldre
(Thomas et al. 2007)

Table 3

Pain interference onset in those pain-free at baseline ($n = 918$) and those with pain but no interference at baseline ($n = 1166$)

	Pain interference onset – pain free at recruitment ($n = 918$) freq (%)	Pain interference onset – pain at recruitment ($n = 1166$) freq (%)	Pain interference onset – combined ($n = 2084$) freq (%)
<i>Overall</i>	129 (14.1)	281 (24.1)	410 (19.7)
<i>Gender</i>			
Females	75 (15.6)	182 (27.2)	257 (22.3)
Males	54 (12.4)	99 (19.9)	153 (16.4)
<i>Age group</i>			
<i>Overall</i>			
50–59 years	41 (11.0)	105 (19.4)	146 (16.0)
60–69 years	36 (12.8)	95 (24.9)	131 (19.8)
70–79 years	38 (17.8)	62 (31.2)	100 (24.3)
80+ yrs	14 (28.0)	19 (42.2)	33 (34.7)

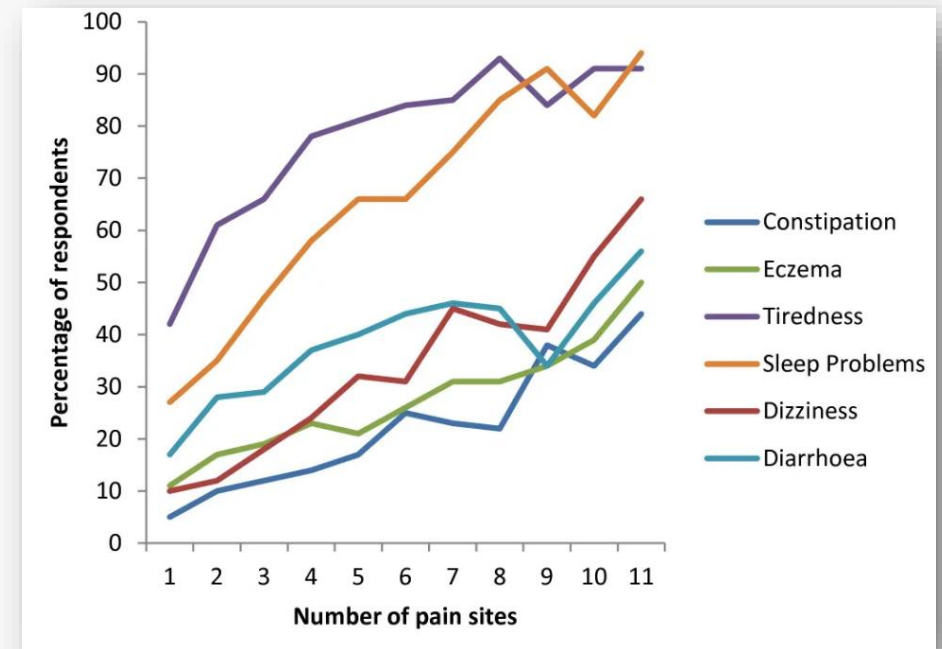

Jo lenger vi lever jo flere smerterelaterte diagnoser

- › 43 % eldre hjemmeboende har to eller flere smertelokalisasjoner
- › Antallet smertelokalisasjoner påvirker livskvalitet

(Lacey, 2014)

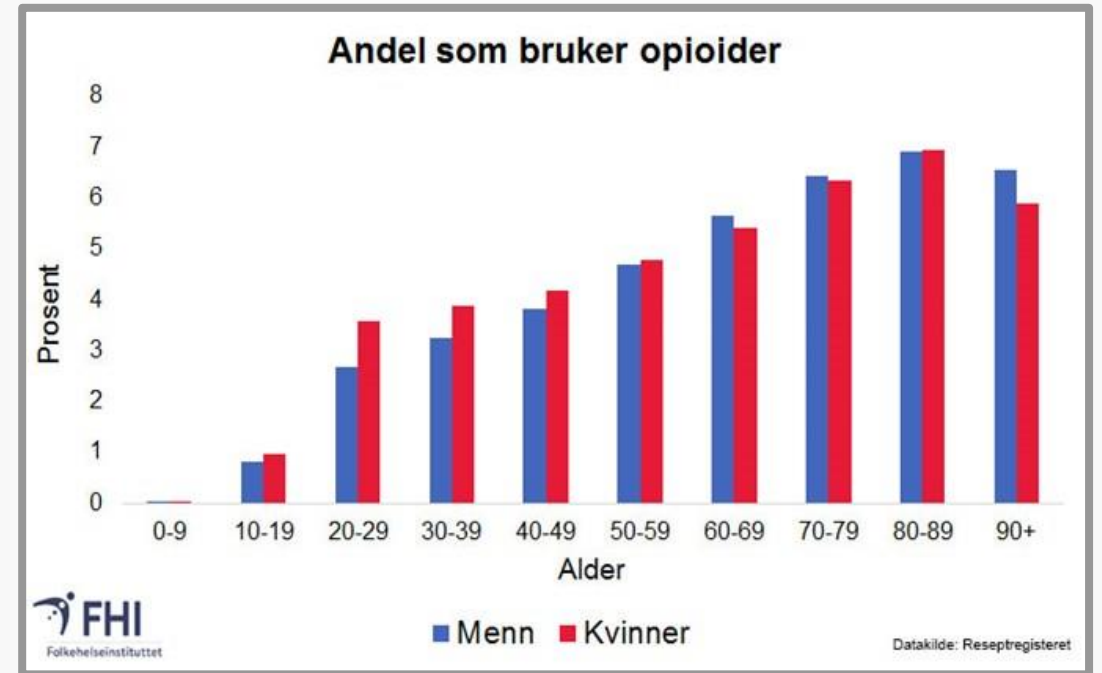
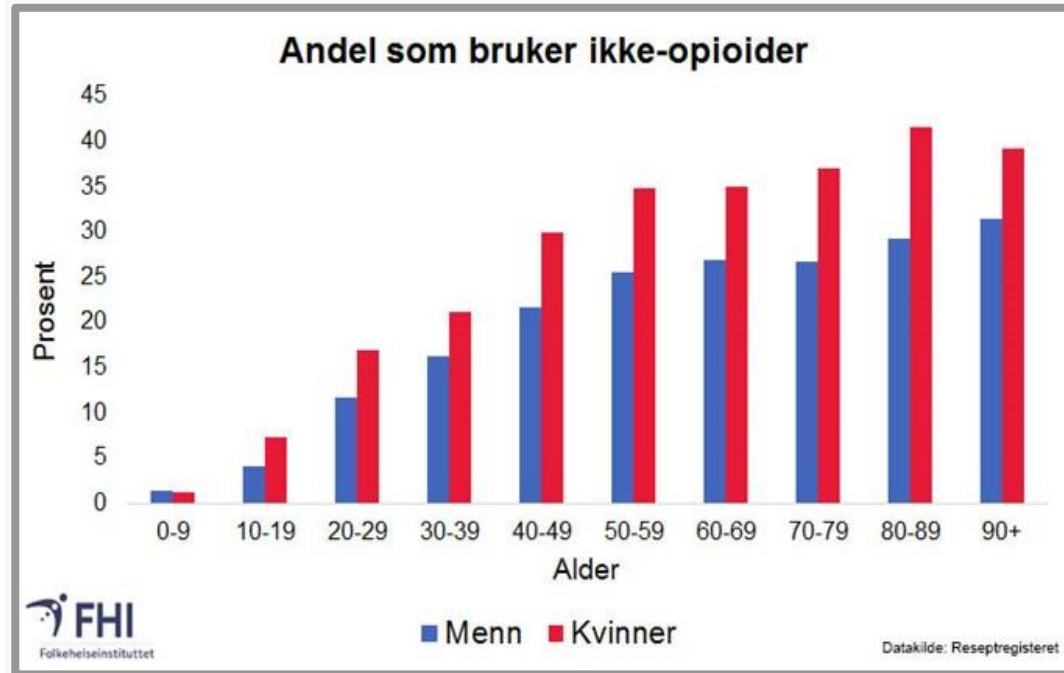
- › Mest smertefulle lokalisasjoner:
    - › Rygg
    - › Ben
    - › Knær
    - › Hofte
- (Cimas, 2018, Abdulla 2013)

(Tschudi-Madsen, 2011)

Tall fra 2016; Analgetikabruk etter alder

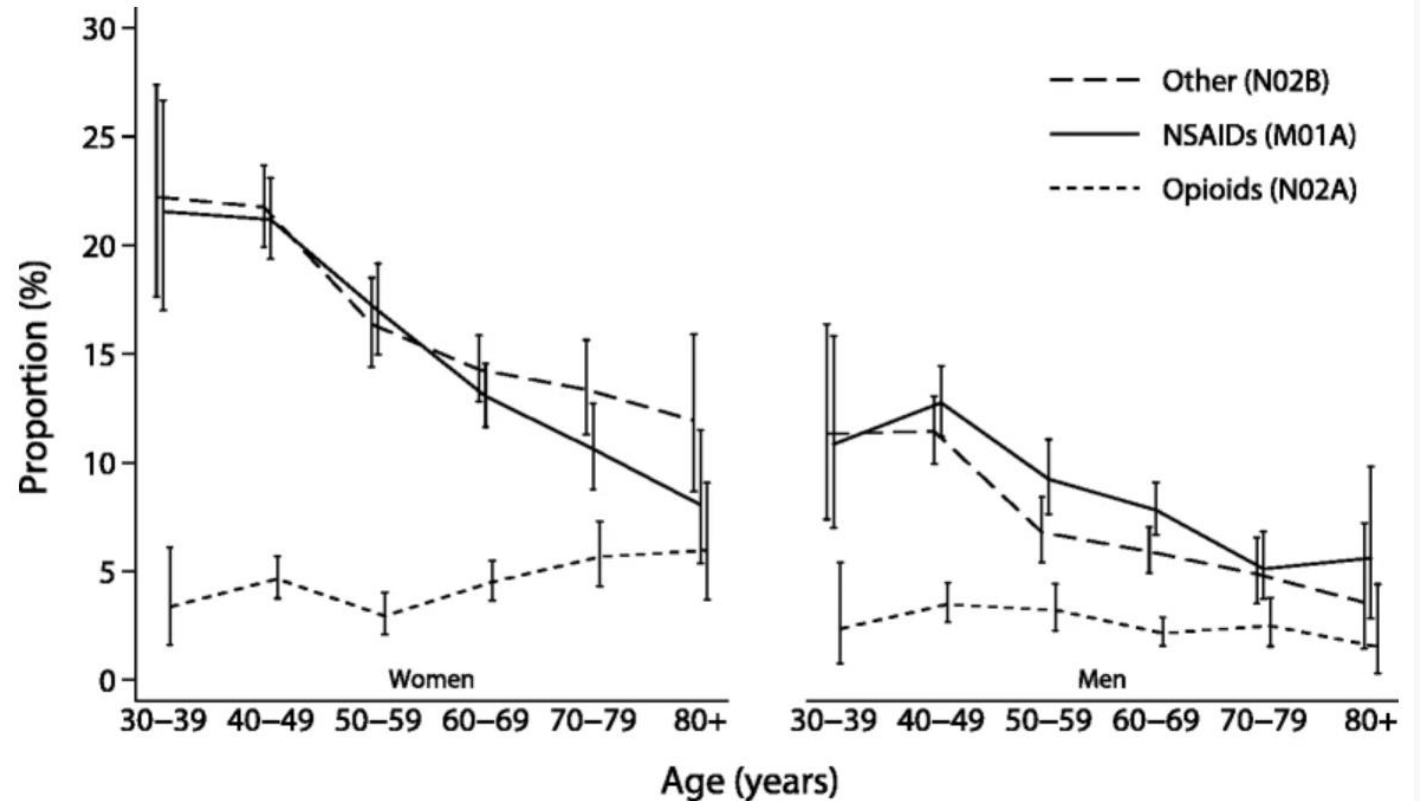

Analgetikabruk (Tromsø 1-Tromsø 2)

Analgesic use in a Norwegian general population: change over time and high-risk use - The Tromsø Study

Per-Jostein Samuelsen [✉](#), Lars Slørdal, Ulla Dorte Mathisen & Anne Elise Eggen

Population		Total
Survey	T5	T6
Age (years)	%	%
Women		
30-39	58.8	66.1
40-49	61.0	66.6
50-59	50.9	60.4
60-69	47.8	50.0
70-79	44.7	48.9
80+	46.6	47.9
Men		
30-39	36.6	46.5
40-49	33.2	44.1
50-59	27.1	33.8
60-69	24.2	28.1
70-79	20.3	26.8
80+	19.2	20.2

Forekomst hjemme og på sykehjem

- › Sykehjemspasienter er 86 år, har fler enn fire diagnoser, får mer enn 9 medisiner
  - › 40-60% har smerter mer enn 3/10 (Husebø, 2018, Sandvik 2014)
- › Av dem i gjennomsnittlig 73 år hjelp fra hjemmesykepleie:
  - › 70 % oppgir vedvarende smerte
  - › 5 lokalisasjoner i gjennomsnitt
  - › Intensitet også 5 /10

(Murtaugh, 2017)

Analgetika foreskriving i forhold til alder

Analgesic prescribing patterns in Norwegian nursing homes from 2000 to 2011: trend analyses of four data samples

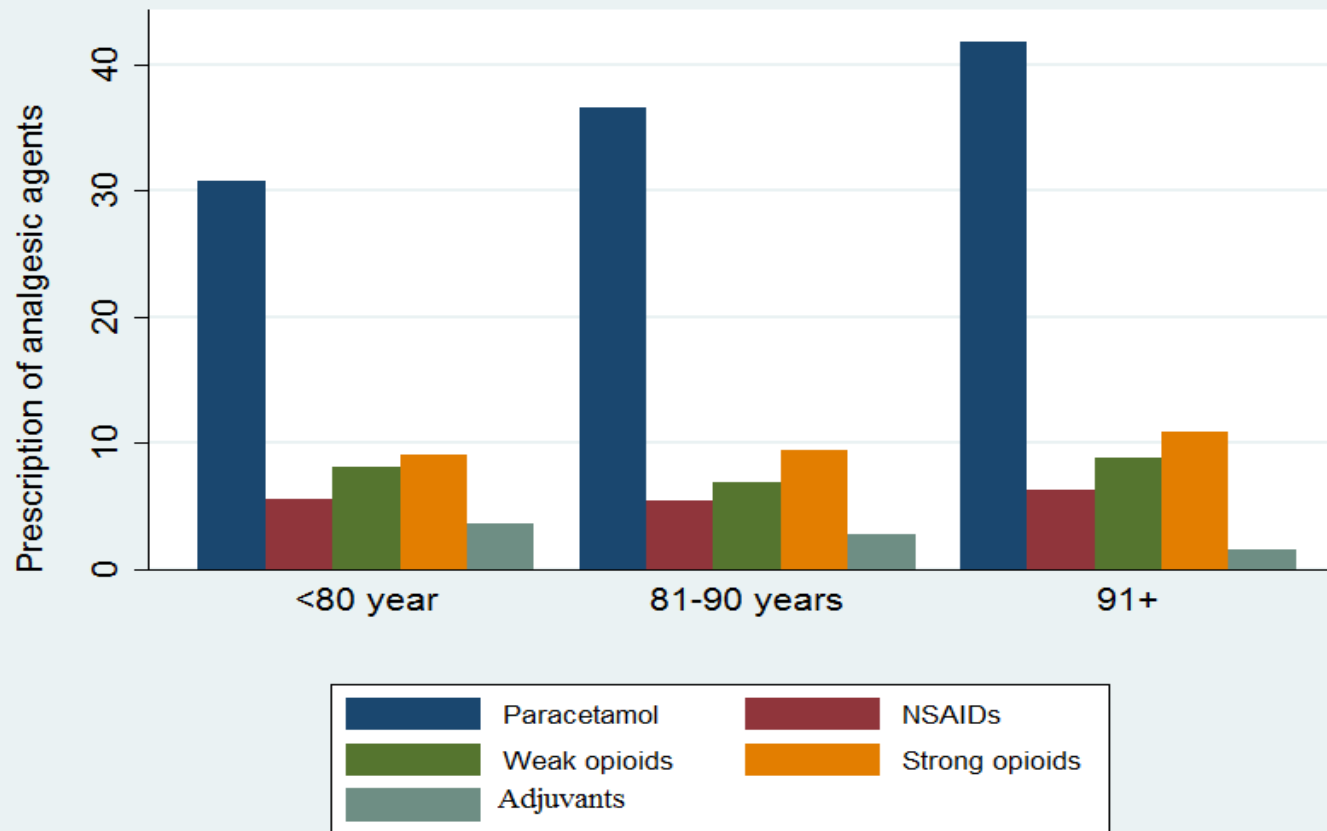
REIDUN SANDVIK¹, GEIR SELBAEK², ØYVIND KIRKEVOLD^{2,3}, BETTINA SANDGATHE HUSEBO¹, DAG AARSLAND⁴

¹Department of Global Public Health and Primary Care, University of Bergen, Bergen, Norway

²National Advisory Unit on Ageing and Health, Oslo Universitetssykehus HF, Oslo, Norway

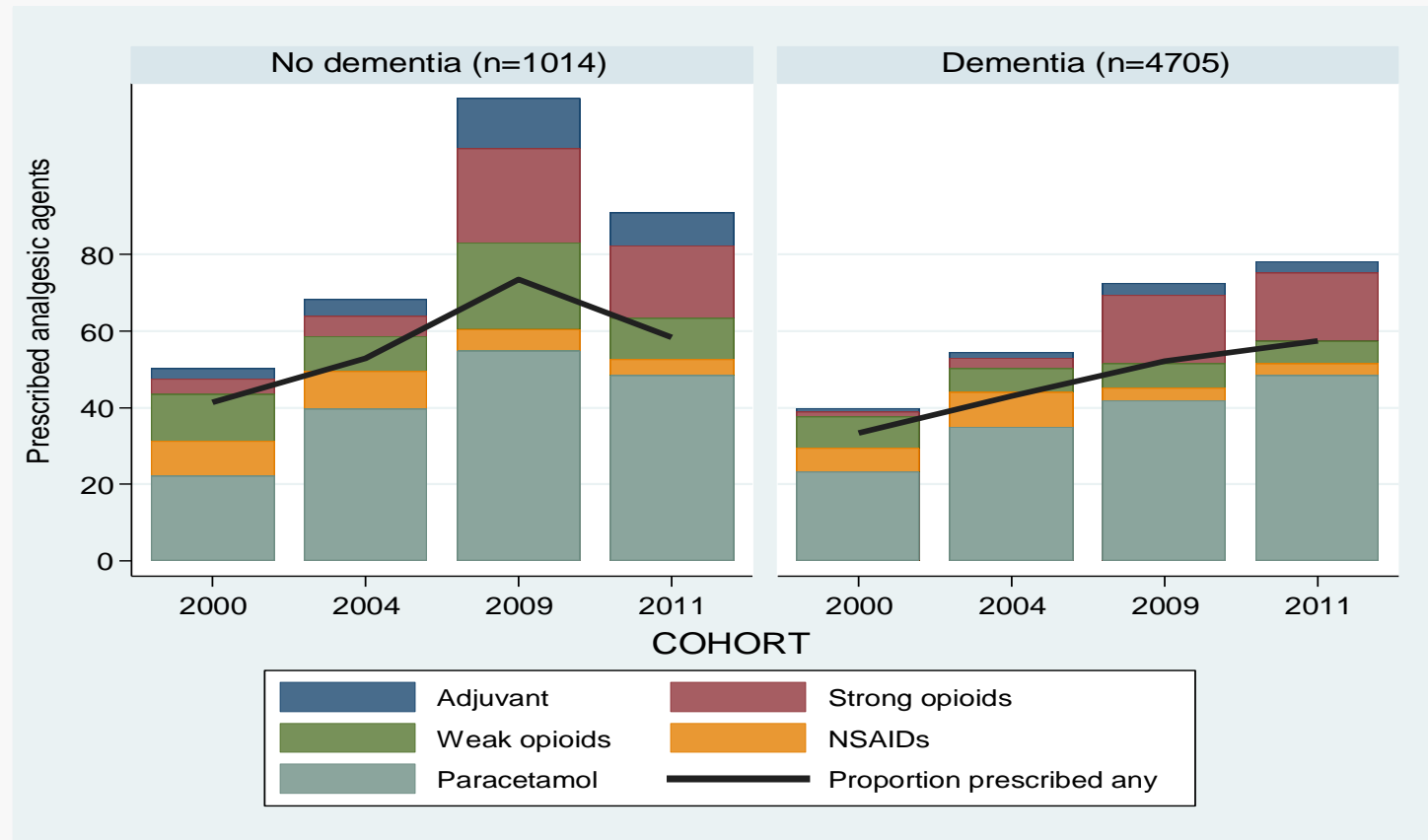
³The Alzheimer's Society Systematic Review Group

⁴Centre for Age-Related Medicine, Stavanger University Hospital, Stavanger, Norway

Sandvik et al. 2016

Analgetika hos personer med og uten demens

Sandvik et al. Age and Ageing 2016

Bruk av smertemedisiner

- › Økende bruk blant oss alle (Folkehelseinstituttet)
- › Opioidkrise i USA som nærmer seg
- › Økende bruk av opioider på sykehjem (Pitkala, 2014, Sandvik, 2016)
- › I Danmark bruker flere hjemmeboende med demens med opioider enn hjemmeboende uten demens (Jensen-Dahm, 2015)
- › MEN
- › Etter hoftebrudd får personer med demens like ofte paracet, men ikke opioider (Jensen-Dahm, 2016)
- › Manglende bruk av smertekartleggingsverktøy årsaken ? (Tsai, 2018)

Prinsipper for håndtering av smerte

- › Identifiser og behandle smerte med en gang
- › Involver pasienten og pårørende.
- › Forbered smertebehandlingen og les deg opp slik at uheldige praksiser og myter dør ut
- › Revurder og tilpass håndteringen til personen.
- › Inkluder, virkning/bivirkning, konsekvenser, funksjon og kartlegging
- › Overvåk og kartlegg både prosessen og resultatet av behandling

American Pain Society

- › Smerter kartlegges ved første kontakt med pasienten. Og vi fortsetter med dette ved hver kontakt
- › Smertehåndteringen skal være systematisk
- › Smerte skal kartlegges omfattende og også ved bruk av egnede verktøy ut fra hvem pasienten er
- › Smerte skal dokumenteres i journal. Også når smerte er vurdert uten at pasienten har smerte. Alltid!

Svensk sykepleierforening

American Nurses Association, 2018

- › Nurses have an ethical responsibility to relieve pain and the suffering it causes
- › Nurses should provide individualized nursing interventions
- › The nursing process should guide the nurse's actions to improve pain management
- › Multimodal and interprofessional approaches are necessary to achieve pain relief
- › Pain management modalities should be informed by evidence
- › Nurses must advocate for policies to assure access to all effective modalities
- › Nurse leadership is necessary for society to appropriately address the opioid epidemic

Smerte når vi ikke lenger er ungdommer

- › Holdninger og fordommer (stoisisme vs ageism)
- › Kommunikasjon er mer enn å ferdigstille en skala (åpne spørsmål)
- › Smertebehandling med selvrapporteringsverktøy (rette ord, rett skala)
- › Klinisk vurdering (opplæring, jevnlig vurdering, tverrfaglighet)
- › Fysisk funksjon (QoL, ADL, GMHR, NPS, angst/depresjon)
- › Mye fokus på kronologisk alder, ikke biologisk
- › Behandling avgrenset til medikamentell behandling
- › Vi glemmer biologiske endringer som skyldes alder
- › Glemmer akkumulasjon av sykdommer og medisiner, sårbarhet, psykososiale endringer
- › Glemmer eldre sin kompetanse på seg selv

(AGS-Panel, 2009; Schofield et al. 2018)

